

YETİŞKİNLERE YÖNELİK OKUMA YAZMA KURSUNA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Dr. Hatice KADIOĞLU*

Öz

Araştırma İstanbul ili, Esenler ilçesi Engin Can Güre İlköğretim Okulu'nda 2010-2011 ve 2011-2012 eğitim öğretim yıllarında açılan sekiz farklı yetişkinlere yönelik okuma yazma kursunun, kurs öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Kurslarda görev alan toplam sekiz sınıf öğretmeniyle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Kurslardan üç tanesi ikinci kademe yetişkin okuma yazma kursu iken beş tanesi birinci kademe yetişkin okuma yazma kursudur. Adı geçen okulda açılan yetişkin okuma yazma kursları kolaylaştırılmış okuma yazma kursları (KOYE)'dir. Kurs öğretmenleri okuma yazma kursu süresince sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Okuma yazma kursuna yönelik öğretmenlerin önerileri alınmıştır. Öneriler arasında kurs süresinin uzatılması, kursiyerlerin eğitim materyallerinin yeniden düzenlenmesi yer almaktadır. Araştırmacının önerileri ile çalışma sona erdirilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Yetişkin okuma yazma kursu, öğretmen görüşleri, yetişkin eğitimi.*

READING-WRITING (LITERACY) EDUCATION TEACHERS' OPINIONS ON ADULT LITERACY COURSES

Abstract

The aim of the study was to observe what reading-writing (literacy) education teachers' opinions were for adult literacy courses. The teachers of the research was formed of eight primary teachers who had a duty on adult courses selected from a primary school which was called Engin Can Güre Primary School in Esenler district of İstanbul province . The courses was done in 2010-2011 and 2011-2012 seasons. Three courses were called second stage of adult literacy courses and five of them were first stage of adult literacy courses. All of the courses were in KOYE. In research teachers explained their own opinions about adult literacy courses. They expressed that they had got some problems while courses. Teachers' proposals also were taken. Some of them were that, the time of courses must be extended, the materials must be changed. The study was ended by researcher's proposals.

Keywords: *Adult literacy course, teachers' proposals, adult education.*

* Engin Can Güre İlköğretim Okulu, hatice_kadi@hotmail.com

Giriş

Eğitimin yaşam boyu sürmesi, insanların okul eğitimi sonrasında eğitim olanaklarına sahip olmasıyla yani yetişkin eğitimi ya da ülkemizde yıllardan beri geleneksel olarak kullandığımız kavramla söylersek halk eğitimi ile olanaklıdır. Yetişkin eğitimi, kendisi için eğitimden bir yarar beklemeyen ve eğitime erişebilme açısından olumsuz koşullar içinde bulunan insanların da farkında olmak zorundadır. Dezavantajlı konumdaki bu insanları iş ve istihdam dünyası ile yeniden bütünleştirmek yetişkin eğitiminin görevidir (Miser, 2002, 56-58). Günümüzde yetişkin eğitimi hem sosyal hem ekonomik hem de kültürel nedenlerle resmi makamlarca benimsenen bir ana politika haline gelmiş; yetişkin eğitimi hizmetlerinden, kişilerin olduğu kadar toplumların da hızlı değişimin etkilerine uyum sağlamalarına yardım etmesi beklenir olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerde yetişkin eğitime özellikle ulusal bünyeyi güçlendirmek amacı ile kalkınma planlarında önemli işlevler verildiği görülmektedir. Eğitimde fırsat eşitliği, hiç okula gidememiş ya da zorunlu eğitimini tamamlayamamış erişkinler için de söz konusudur. Ayrıca ana ve babanın eğitimsiz olması çocuklarının eğitimini de olumsuz etkilemektedir. Okuma yazma bilmemek, bir insanın düşünmesine ve kendini geliştirmesine engel değildir. Ancak gelişmekte olan bütün ülkeler, okuma-yazma bilmezliğin bir ulusun çağdaşlaşması yolunda önemli bir engel olduğu inancında birleşmektedirler. Ayrıca bu kişilerin toplum içinde bir sıkıntı ya da eziklik hissetmeleri sosyal sorunlara neden olmaktadır. Toplumsal ya da mesleki diğer eğitim programlarına katılabilmek için bir ön şart okuma-yazma bilmektir. Okuryazarlık diğer eğitim fırsatlarının kapısını açan bir anahtardır (KOYE El kitabı, 2006-2007).

Halk eğitimi yetişkinin davranış, düşünce ve eylemlerinde değişiklik yaratmayı sağlayacak yeni bilgilerin, becerilerin kazandırılmasını amaçlar. Gerek Milli eğitim stratejisi, gerek ise III. Beş Yıllık Kalkınma Planı hedeflerine göre 1995 yılına kadar Türkiye’de ilköğretim çağ nüfusunun %100’nün okullaşması bekleniyordu. Ancak aradan uzun yıllar geçmesine karşın bu beklentinin gerçekleşmediği görülmektedir. Okuma-yazma bilmemenin Türkiye için bir sorun olarak varlığını koruduğu açıkça ortadadır (Bilir, 2004:100). Ülkemizde okuryazarlık oranı %94.1’dir (http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_literacy_rate). Ancak Türkiye’yi diğer ülkelerden ayıran en önemli özellik 4.614.000 olan okumaz-yazmaz nüfusun % 82’sinin kadın olmasıdır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2009). Bu nedenle Türkiye’de yetişkinlere yönelik olarak açılan çoğu okuma-yazma kursları, öncelikle kadınları hedeflemektedir (Akay ve Ültanır, 2010, 77).

Yetişkin temel eğitimi üç beceri alanından oluşmaktadır. Bunlar; okuma-yazma, temel matematik ve yaşam becerileridir. Genel olarak tüm dünyada bu beceriler okuryazarlık kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır (Yıldız, 2010, 30). MEB’in Türkiye’deki en yaygın okuma yazma kursu olan birinci kademe yetişkinler için okuma yazma programı, her biri iki saat olan kırk beş ünite içermektedir. Kişilerin Türkçe’yi okuyup yazabilmesini, iyi vatandaş olmalarını ve günlük hayata ilişkin kapasitelerini arttırmayı amaçlamaktadır. Bu program ilköğretim okulları Türkçe programından uyarlanmıştır. Programın genel öğretme/öğrenme yaklaşımı davranışçı olup, dili anlama, analiz etme ve yaratma süreçleri yerine, doğru okuma ve yazma davranışlarına odaklanmaktadır. Okuma yazma yöntemi öğrencilerin kendi kelimelerini, cümlelerini ve metinlerini yazabilme kapasitelerine ilişkin bazı çekinceler bulunmasına rağmen, program sırasında çok sistematik olarak takip edilen “cümle yöntemi”dir. Yetişkinler için birinci kademe okuma yazma programı asıl olarak köy hayatı

ya da küçük kasaba hayatına odaklanmıştır. İçerik geleneksel cinsiyet rollerini sorgulamak yerine onları güçlendirme eğilimi taşımaktadır. Demokrasi konusunda ders kitaplarının içeriği, kursiyerleri demokratik haklar ve bu hakları nasıl kullanacaklarını konusunda bilinçlendirmemekte, devletin iyi bir vatandaştan beklentilerini ifade etmektedir. Okuma yazma eğitiminin sürdürülebilirliğini sağlayan sınıf öğretmenlerinin pedagojik formasyonlarının, yetişkinlere okuma yazma öğretilmede yeterli olduğu varsayılmakta ve öğretmen eğitimi sadece gönüllülere sağlanmaktadır (Nohl ve Sayılan, 2004, 24). Kurs öğretmenlerinin yeterliliğine ilişkin olarak yapılan Şahin (2007)'in çalışmasına göre okuma yazma dersine giren öğretmenlerin yetişkin eğitimi konusunda yeterli bilgi birikimine ve deneyime sahip olmadığı gözlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin pedagojisinin yetişkin eğitime katkısı sorgulanmalıdır.

Ülkemizde yetişkinlere yönelik okuma-yazma kurslarında, üç ayrı okuma-yazma programı uygulanmaktadır. Amacın, temel okuma-yazma becerisini kazandırmak olduğu birinci kademe okuma-yazma kurslarında yaygın olarak sürdürülen programlardan ilki doğrudan okuma-yazma, ikincisi işlevsel yetişkin okuma-yazma ve üçüncüsü de kolaylaştırılmış okuma-yazma programıdır. Kolaylaştırılmış Okuma-Yazma Programını, Uluslararası Rotary Kulüpleri ve Rotaryenler, Tayland'daki okullarda geliştirilen ve uygulanan Kolaylaştırılmış Dil Eğitimi (KDE) programından yola çıkarak oluşturmuştur (İstanbul Ulusal Eğitime Destek Kampanyası Projesi-İUEDKP, 2001, akt. Şenel, 2005, 106-108).

Kolaylaştırılmış Okuma Yazma Eğitim programının genel amaçları; dünyadaki okumaz-yazmaz oranını minimum seviyeye indirmek, okumaz-yazmazları kültürlü bir okur-yazar haline getirmek, insanları okur-yazar yaparak fakirliği önlemektir. Program ile okumaz-yazmazlara kazandırılmak istenenler; okuma-yazma öğretmenin yanı sıra fonksiyonel okur-yazarlığı kazandırmak, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek, yaşam kalitelerini yükseltmek, az da olsa maddi kazanç edinebilecekleri aktiviteler düzenleyerek para kazanmalarını sağlamaktır (Tuncay, 2005, akt. Akay ve Ültanır, 2010, 77).

Kolaylaştırılmış Okuma Yazma Eğitim programında Etkinlik-Tabanlı ve Metin-Tabanlı üniteler vardır. Ülkemizdeki okuma-yazma programlarında Etkinlik-Tabanlı okuma-yazma öğretimi esas alınır. 60 saatte ve yaklaşık üç ayda uygulanır. İhtiyaca dayalı en az üç etkinlik yapılır ve her etkinlik beş basamaktan oluşur. Dil eğitiminin bir ezber ya da öğrenme olayı değil bir düşünme olayı olduğu tezinden yola çıkar. Kolaylaştırılmış Okuma Yazma Eğitimi programı öğrencilerin dil öğrenirken, grup halinde, yeni ve zor şeyleri yapmayı becerdikleri çekici bir programdır. Dil ve okuma-yazma öğrenimi sırasında ayrıca belli beceriler ya da küçük mesleklerin öğretilmesi erişkin dil eğitiminde katılımı arttırmakta ve motive edici olmaktadır (KOYE El Kitabı, 2006-2007).

Araştırmanın Amacı

Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursunun, kurs öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirildiği bu çalışmanın amaçları şöyledir:

1. Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursu hakkında öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
2. Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursunda öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
3. Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursu hakkında öğretmenlerin önerileri nelerdir?

Araştırma Modeli

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması uygulanmıştır. Veriler, görüşmelerde sorulan sorulara verilen cevaplardan elde edilmiştir. Sorular araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Görüşmelerin kaydedilmesi amacıyla video kamera kullanılmıştır. Toplanan verilerin üzerinde içerik analizi tekniği uygulanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul ili, Esenler ilçesi, Engin Can Güre İlköğretim Okulu'nda 2010-2011 ve 2011-2012 eğitim öğretim yıllarında açılan üç tane yetişkinler ikinci basamak okuma yazma kursları ile beş tane yetişkinler birinci basamak okuma yazma kurslarında görev yapan toplam sekiz sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Öğretmenler kurs için herhangi bir eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Kendilerine bir kılavuz kitabı verildiğini ve o kılavuz kitabına göre ders işlediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin meslek kıdem ortalaması 10.5'tir. Öğretmenler okuma yazma kurslarına devam eden kursiyerlerin tamamının bayan olduğunu ve alt sosyo-ekonomik kültürel düzeyde olduklarını ifade etmişlerdir. Çalışmada, öğretmenlerle ilgili kodlama yapılmıştır. Öğretmen 6, altıncı katılımcı öğretmendir. Çalışma grubunun görüşlerinden bire bir alıntılar yapılmıştır. Çalışma grubundaki öğretmenlerin cinsiyetleri ile ilgili bilgiler Tablo 1'de görüldüğü gibidir.

Tablo 1. Çalışma Grubundaki Öğretmenlerin Cinsiyetlerine İlişkin Durumları

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Bayan	3	37.50
	Erkek	5	62.50
Toplam		8	100

Araştırmaya katılan toplam sekiz öğretmenden, beş tanesi erkek (%62.5) iken, üç tanesi bayan (%37.5)'dir.

Çalışma grubundaki öğretmenlerin kursta görev alma durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 2'de görüldüğü gibidir.

Tablo 2. Çalışma Grubundaki Öğretmenlerin Kursta Görev Alma Durumlarına İlişkin Durumları

Değişkenler		f	%
Kaçınıcı Kez Kursta Görev Almaktadır?	İlk kez	6	75
	İkinci kez	2	25
Toplam		8	100

Çalışma grubundaki öğretmenlerden altı tanesi (%75) ilk kez okuma yazma kursunda görev almakta, iki tanesi (%25) ikinci kez okuma yazma kursunda görev almaktadır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada, veri toplama amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları kullanılmıştır. Alanda görev yapan sınıf öğretmenlerinin, akademisyenlerin görüşü alınarak hazırlanan sorular “Yetişkin Okuma Yazma Kursuyla İlgili Kurs Öğretmen Görüş Formu”nu oluşturmuştur. Tüm görüşmeler araştırmacı tarafından katılımcı öğretmenlerle bire bir yapılmıştır. Öğretmenlerin kişisel bilgilerini almak için kendilerine cinsiyetleri, öğretmenlik meslek kıdemleri, kaçınıcı kez okuma yazma kursunda görev aldıkları sorulmuştur. Görüşmeler 30-50 dakika zaman aralığında gerçekleşmiştir. Görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Yapılan görüşmelerin ses ve görüntü kaydının alınması için video kamera kullanılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Toplanan veriler, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Veriler derlenerek bulgular yorumlanmıştır. Bulgular yorumlanırken, görüşme yapılan kişilerden alıntılar eklenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, yetişkin okuma yazma kursu hakkında öğretmen görüşleri ile ilgili toplanan veriler sonucu ulaşılan bulgular yer almaktadır.

Yetişkinlere Yönelik Okuma Yazma Kursunun Öğretmen Görüşlerine Göre Etkililiğinin İncelenmesi

Öğretmenler, kendilerine yöneltilen “Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursunun etkililiği ile ilgili neler düşünüyorsunuz?” sorusuna farklı nitelikte cevaplar vermiştir.

Tablo 3. Öğretmen Görüşlerine Göre Kursun Etkililiğine İlişkin Bulgular

Değişkenler	f	%	
Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursunun etkililiği ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	Etkili olduğunu düşünüyorum	4	50
	Etkili olmadığını düşünüyorum	2	25
	Kısmen etkili olduğunu düşünüyorum	2	25
Toplam	8	100	

Görüşmeye katılan öğretmenlerden kursun etkili olduğunu düşünen öğretmen sayısı dört (Öğretmen 1, Öğretmen 3, Öğretmen 6 ve Öğretmen 8)’ tür. Kursun kısmen etkili olduğunu düşünen öğretmen sayısı iki (Öğretmen 4 ve Öğretmen 5)’ dir. Kursun etkili olmadığını düşünen öğretmen sayısı iki (Öğretmen 2 ve Öğretmen 7)’ dir. Öğretmenlerin %50’si kursun etkili olduğunu düşünürken %25’i kısmen etkili olduğunu, %25’i etkili olmadığını düşünmektedir.

Öğretmenlerin Yetişkinlere Yönelik Okuma Yazma Kurslarında Görev Almak İstemelerinin Sebepleri

Öğretmenlere yöneltilen “Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursunda görev almak istemenizin sebebi nedir?” sorusuna farklı nitelikte cevaplar alınmıştır.

“Boş vaktimi insanlara yararlı olabilecek etkinliklerle değerlendirebilmek.” (Öğretmen 8).

“Kursiyerlerin sen olmazsan biz de devam etmeyiz şeklindeki talepleri üzerine kursta görev almaya karar verdim.” (Öğretmen 6)

“İdare; bu işi sen yaparsın, seni görevlendiriyorum deyince mecbur oldum kurs açmaya.” (Öğretmen 3)

“Rotay’ın yüklü miktarda desteği olduğunu duydum ayrıca ekders ücretim de artacaktı. Bu nedenle kurs açmak için gönüllü oldum. (Öğretmen 2)

Çalışma grubundaki öğretmenlerin kursta görev almak isteme nedenlerine ilişkin bilgiler Tablo 4’te görüldüğü gibidir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Kursta Görev Almak İstemelerinin Nedenlerine İlişkin Bulgular

Nedenler	f	%
Maddi katkı sağlamak	4	50
Kursiyerlerin talebi	1	12.50
İdarenin isteği	1	12.50
Kurs deneyim kazanmak	1	12.50
Boş vakti değerlendirmek	1	12.50
Toplam	8	100

Öğretmenlerin %12.50’si boş vakitlerini değerlendirmek (Öğretmen 8), %12.50’si kursiyerlerin talebi (Öğretmen 6), %12.50’si idarenin isteği (Öğretmen 3), %12.50’si yetişkinlere okuma yazma öğretimi konusunda deneyim kazanmak (Öğretmen 4) ve %50’si maddi katkı sağlamak (Öğretmen 1, Öğretmen 2, Öğretmen 5, Öğretmen 7) amacıyla kurslarda görev aldıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin Yetişkinlere Yönelik Okuma Yazma Kurslarında Tekrar Görev Almak İsteyip İstememe Durumları

Çalışma grubundaki öğretmenlerin tekrar yetişkinlere yönelik okuma yazma kurslarında görev almak isteyip istememe durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 5’te görüldüğü gibidir.

Tablo 5. Çalışma Grubundaki Öğretmenlerin Tekrar Yetişkinlere Yönelik Okuma Yazma Kursunda Görev Almak İsteyip İstememelerine İlişkin Bulgular

Değişkenler	f	%
Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursunda tekrar görev almayı düşünüyor musunuz?		
Evet	-	-
düşünüyorum	-	-
Hayır	7	87.50
düşünmüyorum	7	87.50
Belki	1	12.50
düşünebilirim	1	12.50
Toplam	8	100

Çalışma grubundaki öğretmenlere tekrar yetişkinlere yönelik okuma yazma kurslarında görev almak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Katılımcılardan sadece biri (%12.50) belki cevabını verirken yedisi (87.50) de hayır cevabını vermiştir.

Yetişkinlere Yönelik Okuma Yazma Kursu Süresince Karşılaşılan Sorunlar

Öğretmenlere yönetilen “Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursu süresince sorunlarla karşılaştınız mı?” sorusuna tüm öğretmenler “Evet” yanıtını vermiştir.

Öğretmenlere sorulan “Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursu süresince karşılaştığınız sorunlar nelerdir?” sorusuna öğretmenler farklı nitelikte cevaplar vermiştir.

Öğretmen görüşlerine göre kursiyerler bilişsel yetersizliklere sahipler. Okuma yazmaya karşı öğrenilmiş çaresizlikleri sözkonusu. Evde gerekli tekrar yapamıyorlar. Ödevlerine zaman ayıramıyorlar. Ayrıca bazıları eşinden, kayınvalidesinden, çocuğundan habersiz kursa gizli gizli geliyor. Kurs programı kursiyerlerden az zamanda çok fazla kazanım bekliyor. Süre yetersiz. İçerik, kursiyerlerin seviyesinin üzerinde. Kurslar okulun çalışma saatleri içerisinde olduğu için ortam oldukça gürültülü oluyor. Sınıf atmosferi sağlanamıyor. Kursiyerler küçük çocukları katıldıkları için ses ve gürültü ilginin dağılmasına sebep oluyor. Ayrıca daha bayan kursiyerler arasında sessizliğin, sınıf disiplinin sağlanması oldukça önemli bir sorun. Çalışma kitapları ve ders kitapları kursiyerlere anlamsız geliyor. İçerik kursiyer seviyesinin oldukça üstünde. Kursiyerlerin ilgi ve motivasyon eksikliği var.

“Kursa sadece bayanların katılıyor. Burasının bir okuma yazma kursu olduğunu bazen unutuyorlar. Evde, altın günündeymiş gibi sohbet ediyorlar. Sınıf ortamını oluşturamıyorlar. Devamsızlıklar da önemli bir sorun. Temizlik, yemek gibi bahanelerle kursa devam etmekte sorun yaşıyorlar. Eşleri, çocukları evde tekrar etmelerine izin vermiyormuş. Ev işlerinden zaman arttıramadıklarından yakınıyorlar. Süre oldukça yetersiz. Bazı kursiyerler küçük çocuklarıyla derse geliyor. Çocuklar ses yapıyor ve hem benim hem kursiyerlerin dikkatini dağıtıyor.” (Öğretmen 4)

“Kursiyerlerin hazırbulunuşluluk düzeyleri birbirinden çok farklı. Ortak bir programla ilerlemek oldukça zor. Kimi daha hiçbir harfî tanımazken öbürü sadece belge almak için geliyor. Yavaş gidince bilenler sıkılıp konuşmaya başlıyor. Hızlı ilerleyince de geride

kalanlar telaşlanıyor ve anlamadıklarından yakınıyorlar. Ayrıca kursiyerler arasında da çok fazla yaş farkı var. Kimi tahtayı göremiyor. Çift gözlük takıyor. Çok yavaş yazıyor. Kimi çok genç tahtadakileri çok kısa sürede yazıp bitirdim bitirdim başka ne yazayım diye söylenmeye başlıyor. Sınıf atmosferini oluşturmak oldukça zor oluyor. Disiplin açısından oldukça sorun yaşamıyor. Sınıf kurallarını bilmiyorlar. Hep bir ağızdan konuşuyorlar. İkaz edince de küsüp üzülüyorlar. ” (Öğretmen 5)

“En büyük sorun ders işlenecek sınıf bulunamamasıydı. Bazen kütüphanede, bazen laboratuvarında çalıştık. Okuma yazma kursu yapılırken öğrencilerin okulda olmasından dolayı tenefüslerde çok fazla gürültü oluyordu. Kursiyerler sürekli gürültü nedeniyle başlarının ağrıdığından şikayet ediyorlardı. Ayrıca sıralara sığamıyorlardı. Rahat oturamadıkları için de ders verimli olmuyordu. Birçok kursiyer devamsızlık yapıyordu. Okuma yazma kursunda verilen süre ile istenen hedef birbiriyle uyumsuz. O sürede o kapasitedeki insanların o kazanımlara ulaşması imkansız. Sürenin kısa olması en önemli sorun Ayrıca kursiyerler utana sıkıla okula geliyorlardı. Eşleri, yakın akrabaları, çocukları onlarla alay ediyorlarmış. Çoğu baskı altındaydı. Okuma yazma bilmedikleri için utanç duyuyorlardı. Bu utançlıkları onların öğrenmelerini de olumsuz etkiliyordu.” (Öğretmen 1)

“Kursiyerler daha önce de okuma yazma kursuna gidip okuma yazmayı öğrenememişler ve bu nedenle öğrenilmiş çaresizlik içindeydiler. İlgi ve motivasyon eksiklikleri vardı. Bir kısmı da bilişsel yetersizliğe sahipti. Üç ay boyunca gelip de tek harf, tek kelime öğrenemeyen olmuştu. Ödev yapmaya zaman bulamadıklarından şikayet ediyorlardı. Okulda geçirdiği süre dışında hiç zaman ayıramadıklarını söyleyenler oluyordu. Bir kısmı kaynanasından, eşinden gizli geliyordu. Her kurs günü çarşıya pazara gidiyorum diye evden çıkanlar oluyordu. Kimseye görünmeden kurs giriş ve çıkışlarında koşu koşu okulu terk edenler oluyordu. Dolayısıyla bu stresle öğrenmeleri de zorlaşıyordu. Ders ve çalışma kitaplarını anlayamıyorlardı. Yönergeler onlara anlamsız geliyordu.” (Öğretmen 3).

“Kursiyerler kursa isteksiz olarak önyargıyla geliyorlar. Zaten birçoğunu okuldan idareciler ya da biz öğretmenler arayıp zorla ikna ediyoruz. Kaymakamlığın talimatı olduğunu söylemek halk eğitim müdürünün seminerlerine çağırıp kursa kaydını yapıyoruz. İstendik olmadığı için eğitim de tam olarak gerçekleşmiyor. Defalarca arayıp kendilerini derse davet ediyoruz. Ama devamsızlık yapmalarına engel olamıyoruz. Kafamız almıyor sözünü çok sık kullanıyorlar. Okuduğumu anlamıyorum en büyük mazeretleri. Okuma yazma materyallerini amaca yönelik kullanmıyorlar. Birçoğunun kitabı çocukları tarafından dolduruluyor. Ödevlerini kendileri değil çocukları yapıyor.” (Öğretmen 8).

“Kursiyerlerle iletişim kurmakta sorunlar yaşanıyor. Özellikle halk eğitimin kaç tane kursiyerin sertifika aldığıyla ilgilenmesi bir başka olumsuzluk. Kurs kitaplarının anlaşılır olmaması, kitapların, müfredatın özellikle matematik konularının kursiyer seviyelerinin çok üstünde olması, kursiyerlerin bilişsel yetersizlikleri, okuduklarını anlamlandıramamaları sorunlardan bazıları.” (Öğretmen 2).

“Kursiyerlerde isteklilik yok. Gözleri görmüyor, kulakları duymakta sorun yaşıyor. Tahtadakini deftere yazamayanlar var. Kursiyerleri kaydetmek için kendilerine, eşlerine dil dökmek önemli bir sorun. Okullarda okumaz yazmaz bireylerle ilgili bir alan taraması yapılıyor. Öğrencilerden ailelerindeki, yakın akrabalarındaki, komşularındaki okuma yazma

bilmeyen bireylerin isimleri ve iletişim numaraları isteniyor. Sonra da okuma yazma kursu açılacağına dair kendilerine bilgi veriliyor. Telefon ediliyor, okula davet ediliyorlar görüşmeye. Çoğu kişi eşinin ya da oğlunun numarasını veriyor. Bu insanlara dert anlatmak oldukça sorun. Bir keresinde biri okuyup da filozof mu olacak karım demişti ve telefonu suratıma kapamıştı.” (Öğretmen 7)

“Tekrar etmedikleri için çabuk unutuluyorlar. Ödevler yapılmadığından öğrenme olmuyor. Kursun süresi çok kısıtlı. Çalışma kitapları gereksiz. Çalışma kitaplarının defter görevi tuttuğunu anlayamıyorlar. Bir kursiyere bir keresinde tüm sayfadaki satırlara tek tek bir kelimeyi yazacağını söylemişim. Satırların üzerinden parmakla geçip buraya da mı yazacağım diye tüm sayfayı göstermişti. Halbuki deftere yaz dediğimde hiçbir şey sormadan yazıyordu. Bazı kursiyerler de çalışma kitabının yanlarında boşluklara da yazıyorlardı. Çalışma kitabındaki beş çizgili satırın anlamını kavrayamıyorlar.” (Öğretmen 6).

Yetişkinlere Yönelik Okuma Yazma Kursunun Olumlu Yönleri

Öğretmenlere sorulan “Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursunun olumlu yönleri nelerdir?” sorusuna öğretmenler farklı nitelikte cevaplar vermiştir.

Öğretmen görüşlerine göre kurs, katılımcıların sosyalleşmesini sağlıyor. Günlük hayatta kullanabilecekleri onlara kolaylıklar sağlayacak bilgilere sahip oluyorlar. Kaymakam, halk milli eğitim müdürü, ilçe milli eğitim müdürü gibi ilçenin yönetimindeki şahsiyetlerin kursu ziyaret etmesi onların kendilerini değerli algılamalarına neden oluyor. Ayrıca kaymakamın kendilerine maddi yardımda bulunması alt sosyoekonomik gruptaki bu kişiler için olumlu bir durum. Gezi, tören gibi faaliyetlere katılmaları sağlanıyor. İstanbul’da hiç gitmedikleri yerlere gidip gezme şansı buluyorlar. İmkansızlıklar yüzünden okuyamamış ve günlük hayatta, alışverişte, sağlık ocaklarında, otobüs duraklarında hep başkalarına muhtaç olan kişilere bir fırsat verilmesi kursun en önemli yanı. Sivil toplum örgütlerinin kurs öğretmenlerine maddi katkıda bulunması, genel kültür anlamında kursiyerlerin kendini geliştirme fırsatı bulması, yetişkinlerin iletişim becerilerini geliştirmelerine katkı sağlaması kursun olumlu yönlerinden.

“Okuma yazma bilmeyen yetişkinler günlük hayatta önemli sorunlar yaşıyorlar. Pazara gittiklerinde meyve sebzenin fiyatını satıcıya ya da alışveriş yapan birilerine sormak zorunda kalıyorlar. Genelde de terslendiklerini ifade ediyorlar. Bir kursiyerim çocuklarının kendisiyle alay ettiğini söylemişti. Okuma yazmayı öğrenince hastaneye yanında çocukları olmadan ilk kez gittiğini, otobüs tabelalarını, poliklinikleri kendi kendine okuyabildiğini çok mutlu olduğunu söylemişti. Sonra da ağlayarak bana dualar etmişti. Kendine olan güvenini 48 yaşında kazanan bu kursiyer hiç okula gönderilmediği için okuma yazmayı ancak bu yaşta öğrenebilmişti.” (Öğretmen 5)

Genelde ekonomik seviyesi çok düşük kişiler kursiyerlerimiz. Kendilerine imkansızlıklar nedeniyle okuma fırsatı verilmemiş. İstanbul’da oturmalarına rağmen birçoğu ilçenin dışına çıkamamış. Bu insanları ücretsiz olarak müzelere götürmek, yemek ikramında bulunmak, törene çağırıp protokol önünde belge dağıtmak, ücretsiz kitap, kırtasiye yardımında bulunmak gerçekten çok güzel.” (Öğretmen 4)

Yetişkinlere Yönelik Okuma Yazma Kursuna İlişkin Öğretmenlerin Önerileri

Öğretmenlere sorulan “Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursuna ilişkin önerileriniz nelerdir?” sorusuna öğretmenler farklı nitelikte cevaplar vermiştir.

Öğretmenler şu önerileri geliştirmiştir: Kursiyerlerin eğitim araçları yeniden düzenlensin, tekrar ve alıştırmalar arttırılsın, hece tabloları yer alsın, kursiyerlerin yaşına, ihtiyaçlarına uygun metinlerle içerik değiştirilsin, hafifletilsin, matematik becerileri daha kolay olsun. Kitaplarda uygulamaya yönelik alıştırmalara ağırlık verilsin. Okuduğunu anlama (5N1K) sorularına ağırlık verilsin. Metinler daha açık ve yalın hale getirilsin. Kursun süresi uzatılsın. 90 saat olan birinci kademe kursu ile 180 saat olan ikinci kademe kursu iki katına çıkarılmalı. Çocuklu bayanların çocuklarını güvenle bırakabileceği bir kreş ya da bakımevi sağlanmalı.

“Çalışma kitabı ya kaldırılmalı ya da anlaşılır, gerçekçi ulaşılabilir kazanımlarla yeniden düzenlensin. Bir ay önce okuma yazmaya geçmiş kursiyere 180 saatlik zaman diliminde dördüncü ve beşinci sınıf düzeyinde bilgiler aktarılması isteniyor. İkinci kademe okuma yazma kursunun programı ütöpik.” (Öğretmen 2)

“Çocuklu bayanların çocuklarının bakımı yapılmalı. Sınıfta sadece kursiyerler olmalı.” (Öğretmen 4)

“Kursun süresi uzatılmalı. Bu sürede bu kazanımlar yetişmez.” (Öğretmen 7)

Tartışma ve Sonuç

Görüşmeye katılan öğretmenlerden kursun etkili olduğunu düşünen öğretmen sayısı dörttür. Kursun kısmen etkili olduğunu düşünen öğretmen sayısı ikidir. Kursun etkili olmadığını düşünen öğretmen sayısı ikidir. Öğretmenlerin %50’si kursun etkili olduğunu düşünürken %25’i kısmen etkili olduğunu, %25’i etkili olmadığını düşünmektedir.

Öğretmenlerin %12.50’si boş vakitlerini değerlendirmek, %12.50’si kursiyerlerin talebi, %12.50’si idarenin isteği, %12.50’si yetişkinlere okuma yazma öğretimi konusunda deneyim kazanmak ve %50’si maddi katkı sağlamak amacıyla kurslarda görev aldıklarını ifade etmişlerdir.

Çalışma grubundaki öğretmenlere tekrar yetişkinlere yönelik okuma yazma kurslarında görev almak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Katılımcılardan sadece biri (%12.50) belki cevabını verirken yedisi (87.50) de hayır cevabını vermiştir.

Öğretmenlerin görevi istemelerinde en büyük pay maddi destek sağlamak olarak gözükmektedir. Birinci kademe kurs öğretmeninin 90 saat, ikinci kademe kurs öğretmeninin de 120 saat karşılığı ek ders alması ayrıca sivil toplum kuruluşundan öğretmene verilen destek kursu cazip hale getirmektedir.

Öğretmenlere yönetilen “Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursu süresince sorunlarla karşılaştınız mı?” sorusuna tüm öğretmenler “Evet” yanıtını vermiştir. Öğretmenlere sorulan “Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursu süresince karşılaştığınız sorunlar nelerdir?”

sorusuna öğretmenler farklı nitelikte cevaplar vermiştir. Öğretmen görüşlerine göre kursiyerler bilişsel yetersizliklere sahipler. Okuma yazmaya karşı öğrenilmiş çaresizlikleri sözkonusu. Evde gerekli tekrar yapamıyorlar. Ödevlerine zaman ayıramıyorlar. Ayrıca bazıları eşinden, kayınvalidesinden, çocuğundan habersiz kursa gizli gizli geliyor. Kurs programı kursiyerlerden az zamanda çok fazla kazanım bekliyor. Süre yetersiz. İçerik, kursiyerlerin seviyesinin üzerinde. Kurslar okulun çalışma saatleri içerisinde olduğu için ortam oldukça gürültülü oluyor. Sınıf atmosferi sağlanamıyor. Kursiyerler küçük çocukları katıldıkları için ses ve gürültü ilginin dağılmasına sebep oluyor. Ayrıca daha bayan kursiyerler arasında sessizliğin, sınıf disiplinin sağlanması oldukça önemli bir sorun. Çalışma kitapları ve ders kitapları kursiyerlere anlamsız geliyor. İçerik kursiyer seviyesinin oldukça üstünde. Kursiyerlerin ilgi ve motivasyon eksikliği var.

Görüşmeye katılan öğretmenlerin tamamı kurs sürecinde sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler yetişkin okuma yazma kursu için herhangi bir eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Nohl ve Sayılan (2004)'e göre MEB, öğretmenlerinin sınıf öğretmeni pedagojik formasyonuna dayanarak yetişkinlere okuma yazma öğretilebilecekleri varsayılmaktadır. Öğretmen görüşlerine göre yaşanan sorunlar arasında sınıf yönetimi de vardır. Öğretmenler, yetişkin eğitimi ile ilgili bir seminere, çalışmaya alınsalardı bu sorun yaşanmayabilirdi.

Öğretmenlere sorulan “Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursunun olumlu yönleri nelerdir?” sorusuna öğretmenler farklı nitelikte cevaplar vermiştir.

Öğretmen görüşlerine göre kurs, katılımcıların sosyalleşmesini sağlıyor. Günlük hayatta kullanabilecekleri onlara kolaylıklar sağlayacak bilgilere sahip oluyorlar. Kaymakam, halk milli eğitim müdürü, ilçe milli eğitim müdürü gibi ilçenin yönetimindeki protokollerin kursu ziyaret etmesi onların kendilerini değerli algılamalarına neden oluyor. Ayrıca kaymakamın kendilerine maddi yardımda bulunması alt sosyoekonomik gruptaki bu kişiler için olumlu bir durum. Gezi, tören gibi faaliyetlere katılmaları sağlanıyor. İstanbul'da hiç gitmedikleri yerlere gidip gezme şansı buluyorlar. İmkansızlıklar yüzünden okuyamamış ve günlük hayatta, alışverişte, sağlık ocaklarında, otobüs duraklarında hep başkalarına muhtaç olan kişilere bir fırsat verilmesi kursun en önemli yanı. Sivil toplum örgütlerinin kurs öğretmenlerine maddi katkıda bulunması, genel kültür anlamında kursiyerlerin kendini geliştirme fırsatı bulması, yetişkinlerin iletişim becerilerini geliştirmelerine katkı sağlaması kursun olumlu yönlerinden. Ayrıca iki veya üç kere yapılan ziyaretler esnasında kadınlara yapılan ellişer liralık maddi yardım onların kursa olumlu bakmasına ve çevrelerindeki de teşvik etmesine olanak sağlamaktadır.

Öğretmenlere sorulan “Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursuna ilişkin önerileriniz nelerdir?” sorusuna öğretmenler farklı nitelikte cevaplar vermiştir.

Öğretmenler şu önerileri geliştirmiştir: Kursiyerlerin eğitim araçları yeniden düzenlensin, tekrar ve alıştırmalar arttırılsın, hece tabloları yer alsın, kursiyerlerin yaşına, ihtiyaçlarına uygun metinlerle içerik değiştirilsin, hafifletilsin, matematik becerileri daha kolay olsun. Kitaplarda uygulamaya yönelik alıştırmalara ağırlık verilsin. Okuduğunu anlama (5N1K) sorularına ağırlık verilsin. Metinler daha açık ve yalın hale getirilsin. Kursun süresi uzatılsın.

90 saat olan birinci kademe kursu ile 180 saat olan ikinci kademe kursu iki katına çıkarılmalı. Çocuklu bayanların çocuklarını güvenle bırakabileceği bir kreş ya da bakımevi sağlanmalı.

Araştırma sonucuyla paralellik gösteren Şenel (2005)'in çalışmasına göre yetişkinlere yönelik okuma yazma kursunun en önemli bir sorunlarından biri de kurs süresinin yetersiz olduğudur. Okuma-yazma bilmeyen kursiyerlerin en az 90, en fazla 120 saat süren kurslarla birinci sınıfın sonunda ulaşılan okuma-yazma düzeyine ulaşması mümkün görünmemektedir. Özellikle, başladığında hiç okuma-yazma bilmeyen kişiler için çok daha uzun süreli okuma-yazma kursları düzenlenmelidir (Şenel, 2005:121). Kursiyerlerin materyalleri de önemli bir başka sorundur. Sayılan (2009)'a göre kitapların içeriğinde açık ve örtük biçimde toplumsal cinsiyet asimetrisini yeniden üreten anlamlar hakimdir. Ataerkil aile etrafında, kadın erkek eşitsizliğini ve diğer toplumsal eşitsizlikleri doğallaştıran ve normalleştiren bir anlam dünyası kurulmuştur. Farklılık konusu ise, bireysel farka indirgenmiş ve psikolojikleştirilmiş, kültürel farklar yok sayılmıştır (Sayılan, 2009, 61).

Öğretmenler okuma yazma kurslarına devam eden kursiyerlerin tamamının bayan olduğunu ifade etmişlerdir. Alanyazında araştırma bulgusuyla paralellik gösteren Şenel (2005)'in çalışması mevcuttur. Şenel (2005) araştırmasında kursa katılan 233 kişinin % 98'nin bayan, % 2'sinin ise baylardan oluştuğunu saptamıştır. Cinsiyetler arasında ortaya çıkan farkın ise çok küçük yaşlardan itibaren oluşmakta olduğunu, ilerleyen yaşlarda da devam ettiğini belirtmiştir. Şöyle ki okul çağına gelindiğinde erkek çocukların okula gitme şansı hep daha fazla olmaktadır. Ekonomik sıkıntı veya çalışma zorunluluğu gibi nedenler veya yakında okulun olmaması gibi durumlarda bile kız çocuklarının okula gitme şansına sahip olmada daha dezavantajlı oldukları görülmektedir. Eğer ailenin bütün çocuklarını okutabilecek maddi gücü yoksa, okutulacak çocuklar genellikle erkek çocuklar olmaktadır. Cinsiyetler arasındaki bu farkın bir diğer nedeni de daha ileri yaşlarda ortaya çıkmaktadır. Okuma-yazma bilmeyen erkekler askerde okuma-yazmayı öğrenebilirken, kadınlar kendi çabaları ile baş başa kalmakta veya ancak kurslara devam ederek okuma-yazma öğrenebilmektedirler. Bu nedenlerden ötürü okuma-yazma bilmeyen bayanların sayısı hem çocukluktan hem de daha sonraki yıllardan kaynaklanan dezavantajlardan ötürü erkeklere oranla çok daha fazladır. Okutulmayan kız çocukları, genellikle küçük yaşlarda da evlendirildiklerinden kursiyerlerin çoğunluğunu evli ve çocuk sahibi bayan grubu oluşturmaktadır (Şenel, 2005, 112). Türkiye'de okumaz-yazmaz kadın nüfusunun bu denli yüksek olmasının en önemli nedenleri; ekonomik sorunlar, erken evlilik çağı, ailelerde çocuk sayısının fazlalığı nedeniyle eğitim fırsatının erkek çocuklar lehine kullanılması ve çocuk işçiliğidir (Akay ve Ültanır, 2010, 77). Öğretmen görüşlerine göre kursiyerler alt sosyoekonomik grupta yer alıyorlar. İmkansızlıklar içinde yaşıyorlar. Güneş (1997) de okumaz-yazmazlık oranının; gelişmekte olan ülkelerde, kırsal yörelerde, kentlerin yoksul kesimlerinde, kadınlarda, işsiz gençlerde, yarı nitelikli işçilerde ve öğretmen, araç-gereç ve materyal yönünden zengin olan büyük illerimizde artmakta olduğu belirtmiştir.

Yetişkinlere yönelik okuma yazma kursuna ilişkin şu öneriler verilebilir:

1. Kursiyerlerin evde ödev yapamadıkları ve gerekli tekrarlarda eksik oldukları durumundan yola çıkarak kursta yeteri kadar alıştırma yapmalarına imkan tanıyacak etkinliklere yer verilmelidir.
2. Kursta görev yapmak isteyen öğretmenler yetişkin eğitime tabi tutulmalıdırlar.

3. Kursiyerlerin kullandığı ders ve öğrenci kitabı seviye göz önünde bulundurularak yeniden hazırlanmalıdır.
4. Hem birinci kademede hem de ikinci kademede okuma yazma kursunun süresi uzatılmalıdır.

Kaynaklar

Akay, C. ve Ültanır, E. (2010). Andragojik Temellere Dayalı Kolaylaştırılmış Okuma Yazma Eğitimi (KOYE) Sürecine Yönelik KOYE Eğiticilerinin Görüşleri. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, ss 75-88.

Bilir, M. (2004). Kentleşme Sürecinde Yetişkinlerin Eğitim Gereksinimi:Ankara Mamak ilçesi, Tuzlucaıyr semti, Ege mahallesi Örneđi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt 37, Sayı 1, ss 98-121.

Güneş, F. (1997). *Okuma-Yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi*. Ankara: Ocak Yayınları.

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_literacy_rate Erişim Tarihi: 09.06.2012

KOYE El Kitabı (2006-2007). <http://www.corumrotaract.org/rotary-dosya/111-bulten.pdf> Erişim Tarihi: 09.06.2012.

Miser, R. (2002). Küreselleşen Dünyada Yetişkin Eğitimi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt 35, Sayı 1-2, ss 55-60.

Nohl, A. M. ve Sayılan, F. (2004). Türkiye’de Yetişkinler İçin Okuma Yazma Eğitimi. Temel Eğitime Destek Projesi Teknik Raporu (Milli Eğitim Bakanlığı/Avrupa Komisyonu).

Sayılan, F. (2009). Yetişkin Okuma Yazma Öğretimi ve Temel Eğitim Programı ve Ders Kitapları: Eleştirel Söylem Analizi. Eğitim Bilim Toplum Dergisi / Cilt:7, Sayı:26, Bahar, ss 39-68.

Şahin, E. (2007). “Ulusal Eğitime Destek Kampanyası” (UEDK) İsimli Eğitim Programının Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Şenel, H. (2005). İstanbul İlinde Açılan 1. Kademe Okuma-Yazma Programlarının ve Bu Programlara Katılan Kursiyer Özelliklerinin İncelenmesi. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 2, 104-123.

Yıldız, A. (2010). Birinci Kademe Okuma-Yazma Kurslarına Katılan Yetişkinlerin Matematik Becerileri Üzerine Bir Araştırma. Eğitim ve Bilim, Cilt 35, Sayı 158, ss. 28-43.